

² Saját jegyzetem, mely szerint a régi országút melletti dombon ősvár maradványai vannak.

³ Az O. B. leírásához az aláhúzott kiemelések és zárójeles toldások a szerzőtől vannak.

⁴ Magyarság Néprajza. Budapest. 1943. IV. 249. A zárójeles betoldások a szerzőtől.

⁵ Magyar Néprajz. Budapest. 1990. VII. 377–378. Népi vallásosság. A katolikus magyarság vallásos életének néprajza. Írta: Bárh János. A kiemelések és a zárójeles betoldások a szerzőtől.

⁶ Jánosfalvi Sándor István: Székelyhoni utazás a két Homoród mellett. Erdélyi ritkaságok. Szerkeszti dr. Jancsó Elemér. Minerva Kiadó. 1843. Kolozsvár. I. 36. Tovább: J. Sándor I.

⁷ Kelemen Imre: A mi unitárius egyházunk, kalauz, vagy az unitárius föld leírása. Marosvásárhely. Kézirat a család tulajdonában.

⁸ Magyarság Néprajza, Budapest. III. 14.

⁹ O. B. I. 220.

¹⁰ O. B. I. 222.

¹¹ Magyarság Néprajza Budapest, III. 12.

¹² J. Sándor I. I. 37.

¹³ Rácz József Csíkszeredában lakó ny. tanár-igazgató 1947-ben a cséplési ellenőri fizetéséből előlegezte meg, a pénzbevéltást követő pénztelenség miatt, a csekefalvi ifjúság számára egy teherautó fuvardíját, mellyel a csekefalvi ifjak a homoródfürdői búcsúra mentek. Nevezett afia istentiszteletre nem emlékszik. Úgy vélem, hogy ez az 1947-es év volt az utolsó alkalom, amikor utoljára, ha nem is unitárius búcsú, de a hagyománynak megfelelő összejövetel volt a homoródfürdői borvízforrásoknál.

PAP MÁRIA

BESZÉLGETÉS LEONARD SMITH-SZEL, A MANCHESTERI UNITÁRIUS KOLLÉGIUM PRINCIPÁLISÁVAL

- Hogyan jött létre a Sharpe-ösztöndíj? Kérem ismertesse röviden a történetét!

A Sharpe-ösztöndíj egy alapítvány, melyet Miss Emily Sharpe, egy híres egyiptológus lánya tett itt Manchesterben, a teológián és a Channing Lányiskolában erdélyi diákok részére.

Az oxfordi Manchester-College-be már az 1880-as évektől érkeztek diákok Erdélyből, és volt két diák, akik az Unitarian College-be jöttek még 1911 előtt, vagyis az ösztöndíj megalapítása előtt. Az ösztöndíj az első világháború előtt indult be, de az első diák a háborús helyzetre való tekintettel csak 1921-ben érkezett. Úgy tudom, hogy Lőrinczi Dénesről van szó, aki akkor látogatott ide, mikor az édesapám volt a kollégiumban a szenior. Abban az időben az

ösztöndíj két éves időtartamra szolt...nem tudom, hogy mennyi lehetett az eredeti összeg, mindenesetre elég volt ahhoz, hogy a két éves időtartamra a diáknak minden biztosítva legyen.

- Mi az ösztöndíj célja?

Az utóbbi időben véleményem szerint az, hogy lehetőséget biztosítson az angol nyelv elsajátítására. Úgy gondolom, hogy ez volt az elsődleges cél az ösztöndíj újjászületésekor, a Ceauşescu időszakban, mikor Rezi Elek, Harkó Zoltán, majd Nagy Ferenc voltak a diákjaink. Ez talán most már változni fog, hiszen mind több a lehetőség az angol nyelv elsajátítására Romániában is, és az utóbbi időben a diákok már jó angol nyelvtudással rendelkeznek.

A másik cél, hogy megismerkedjenek a brit unitarizmussal, az angol unitárius egyházközségek életével, hogy megértsék történelmüket és egyházpolitikánkat, és természetesen, hogy részt vegyenek a kollégium életében. A kurzusaink nyújtotta lehetőségek mellett az ideérkezők programját úgy állítjuk össze, hogy figyelembe vesszük az előzetes tapasztalataikat. Ez érthető is, hiszen más dolgokat nyújtunk még diákoknak vagy frissen végzett lelkészeknek, mint 10-12 év gyakorlati tapasztalattal rendelkező lelkészeknek.

- Véleménye szerint az ösztöndíj betölti-e azt a szerepet, melyért alapították?

Én sajnos nem ismerem az alapító eredeti elképzeléseit. Világos, hogy ma a lehetőségek sokkal korlátozottabbak, mint voltak, és a teológiai képzés is nagy változáson ment át. Így csak annyit tudok mondani, hogy ma az ösztöndíj nyújtotta lehetőségek teljesen mások, mint megalapításának első éveiben. A kezdetekkor inkább akadémiai képzés volt, és az ösztöndíjasok teológiai diplomát szerezhettek az egyetemen. Ez ma már nem lehetséges egyrészt az idő rövidsége miatt, másrészt mert a tengerentúli diákok számára a megállapított tandíj nagyon magas.

- Az ösztöndíjra pályázóknak ön szerint milyen feltételeknek kell eleget tenniük?

Hát elsősorban némi angol tudás, ami nem feltétlenül jelenti a nyelv kiváló ismeretét. Úgy gondolom, hogy a gyakorlati tapasztalattal rendelkező lelkészek többet nyerhetnek, mint például egy teológiai hallgató. Véleményem szerint a legtöbbet azok nyerhetnek, akik mögött 8-10 év lelkészi szolgálat áll. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy egy vagy két év gyakorlattal rendelkezők nem jöhetnek, de a saját, több évi tapasztalatuk hozzájárul a brit unitarizmus jobb megértéséhez.

- Mi az ön tapasztalata a Sharpe-ösztöndíjasokkal?

Úgy gondolom, hogy sokat nyertek e lehetőség által, és nemzetközi kapcsolatokat építhettek ki. Angol tudásuk is sokat fejlődött, és ez talán nem csak az angol nyelvóráknak köszönhetően, hanem a mindennapi használat és az unitárius egyházközségek és hívek megismerése által is. Az itt tartózkodásuk mindenképp kiszélesítette látókörüket, mint ahogy a mienk is, mert általuk sokat tanultunk az erdélyi helyzetről, főként a Ceauşescu időben, mikor elenyésző ismeretünk volt az ottani dolgokról. E kölcsönös megismerés talán közelebb hozta a két mozgalmat, még akkor is, ha teológiailag ez nagyon kétséges kijelentés.

- *Melyek az ösztöndíj jelenkori gondjai?*

Az ösztöndíjjal kapcsolatos gondok jelenleg gyakorlatiak. Először is ott van a pénzügyi alap előteremtésének kérdése. Minden alkalommal gyűjtési felhívást intézünk, és nagyban függünk az alapítványoktól vagy egyházközsegektől befolyt pénzeszegektől. Ilyenkor gondot okoz az is, hogy nem tudunk egy pontos összeget mondani, de mostanában figyelembe vettük az egyetemek által külföldi diákoknak javasolt összeget, mely kb. évi 6000 fontsterling.

A másik gond a szálláskeresés, tekintettel arra, hogy a Luther King House nem rendelkezik hétvégi szállásolási és étkezési lehetőségekkel. Ez azt jelenti, hogy diákszállóban vagy unitárius családnál kell helyet keresnünk, és jóllehet a hétvégi elszállásolás nem okoz gondot, az ösztöndíj egész időtartamára biztosított elszállásolást elég nehéz megoldani.

-*Ha lehetősége volna, mit változtatna az ösztöndíjon?*

Az ösztöndíj először is nem rögzített, semmilyen értelemben. A programot mindig az ösztöndíjas személyének függvényében állítjuk össze, természetesen aszerint, hogy miként tudjuk megteremteni az anyagi alapot. Így tehát az ösztöndíjat a körülmények alakítják.

Amin változtatni szeretnék, az az, hogy az ösztöndíjjal kapcsolatos munkálatok hamarabb elkezdődjenek, és hogy több időnk maradjon a kérdések megoldására. A másik dolog, amit nagyon szeretnék, az volna, hogy az ösztöndíj anyagi alapja növekedne vagy kiegészülne, hogy ne kelljen minden évben felhívással gyűjteni a pénzt. Ez akkor talán lehetővé tenné, hogy kijelentsük: Igenis, két évre tudjuk az ösztöndíjat biztosítani - de persze ennek nagyon kicsi a valószínűsége. Jelenleg viszont csak úgy tudjuk biztosítani, ha megosztjuk a két unitárius kollégium, a Unitarian Manchester és Harris Manchester College Oxford között. Három vagy négy évvel ezelőtti kolozsvári látogatásom alkalmával elmagyaráztam a püspök úrnak, hogy kénytelenek vagyunk megosztani az ösztöndíjat, mert a felhívással sem gyűl annyi pénz, hogy a kollégium egy egész évet vállalni tudjon. Eredetileg a tervem az volt, hogy az akadémia egy évharmadra jöjjön, de Kolozsváron úgy vélték, hogy jobb volna egy éves ösztöndíj. Hazatértemkor megbeszéltem az oxfordi principálissal, és úgy határoztunk, hogy az ösztöndíjat kétévenként ajánljuk fel egy diáknak, aki félét Manchesterben, felet pedig Oxfordban tölt.

- *Milyen helyet foglal el az Unitárius Kollégium a Partnership for Theological Education keretében?*

Az unitárius kollégium jelenleg teljes jogú tagja a teológiai intézetnek, melynek tagja a Hartley Victoria methodista kollégium, a református kollégium, a baptista kollégium és az anglikán kollégium. A kollégiumok eme társszövetségében mint önálló intézmény létezőnk, bár osztozunk az épületen és a tanítási erőforrásokban. Ezt a megoldást a szükség hozta létre, mert sem anyagilag, sem tanításilag nem tudjuk önállóságunkat biztosítani, de így legalább kihasználhatjuk az ökuménia nyújtotta előnyöket.

- *Hogyan valósul meg az unitárius teológiai oktatás a kollégiumban?*

Hát... a lelkészre való felkészülésnek nálunk három komponense van:

1. A diáknak meg kell szereznie egy, a kollégiumon kívüli, valamelyik egyetem által kiadott teológiai szakképzettséget. Ez megszerezhető a manchesteri egyetemen vagy a Partnership for Theological Education keretében.

2. A második komponens az „Unitárius tanulmányok” című program, minden hét szerdáján, mely biztosítja azokat az ismereteket, melyek szükségessé lesznek a lelkeszi szolgálatra egy unitárius vagy szabadelvű keresztény gyülekezetben.

3. A harmadik követelmény egy hathónapos kihelyezés egy gyülekezetbe, gyakorlati tapasztalatok megszerzésére. A képzési idő valamilyen diplomával rendelkezők számára két év, a többieknek három év.

- Hogyan történik a diákok kiválasztása?

A kollégium nem „felvételiztet” diákokat. Azok, akik unitárius teológiai tanulmányokat szeretnének folytatni az Unitárius és Szabad Keresztény Egyházak Közgyűléséhez fordulnak, ha pedig írek, akkor az Ír Egyház Zsinatához. A jelentkezők egy kétnapos „vizsgán” vesznek részt, melyet minden év januárjában tartanak. Az eredmények alapján a diákokat utasítják az egyik vagy a másik kollégiumba. A manchesteri kollégium principálisa, ill. az oxfordi kollégium lelkesze hivatalból tagja a jelöltek vizsgáztató bizottságnak. A két nap alatt a bizottság minden tagja külön is kihallgatja a jelentkezőket, aztán a kollégium kápolnájában próba-prédikációt tartanak. Ezek után megjelennek a bizottság előtt, ahol közösen eldöntik, hogy a két kollégium közül, melyikben folytatják tanulmányaikat, milyen kurzusokon vesznek részt és hány éves lesz a felkészülés. Napjainkban a jelentkezőknek mindig van egy előzetes munkahelyi tapasztalatuk, nincs olyan jelölt, aki egyenesen az iskola elvégzése után érkezne.

- Van-e egy megszabott szám a felvételt illetően?

Jelenleg csak azt tudom mondani, hogy azok közül, akik jelentkeznek, a követelményeknek megfelelő helyet találnak az egyik vagy a másik kollégiumban. A gond azzal van, hogy senki sem tudja, mekkora az az anyagi alap, melyet a teológiai hallgatók képzésére lehet felhasználni. Ez abból adódik, hogy a kollégiumok alapítványi pénzeztől függenek, és senki nincs tisztában azzal, hogy ezek mennyi pénzt hajlandók áldozni teológiai képzésre. A szomorú igazság az, hogy egyáltalán nem könnyű előteremteni az angol unitárius teológusok képzéséhez szükséges pénzt.

- Hogyan látja az angol unitárius lelkészképzés jövőjét?

Ez már bizonyos értelemben elhatározott, azáltal, hogy az emberek a lelkeszi pályára életük közepén jönnek. Az én időmben, a 60-as években, általában 20–30 év közötti ifjak jöttek, bár nekik is volt már valamilyen előzetes tapasztalatuk, mesterségük. Jelenleg tehát a teológiai nevelést a jelentkezők határozzák meg, akik teljesen másként viszonyulnak a kérdéshez, mint a fiatalok, hiszen nagy élettapasztalattal rendelkeznek. Ez a manchesteri kollégium történetéből is adódik, hiszen első diákjai, az 1850-es években, a kézműves osztályból kerültek ki, akik nem „értelmiségi”-réteg keretében végezték lelkipásztori munkájukat, hanem a növekvő ipari városok munkásrétegeiben. A brit unitarizmusban mindig létezett két irány: egy kisebbség, mely az unitarizmust egy sajátos teológiai intellektuális mozgalomnak fogta fel, és egy másik, mely az unitarizmusban egy mindenki számára elfogadható hitfelfogást látott.

Én személyesen a kollégium történetéhez kapcsolódó hagyományt támogatom, vagyis szerintem az unitarizmus mindenki számára nyitott, és egy olyan nagy „vízióról” van itt szó, mely túlmutat az unitarizmuson is.

- *Milyen a kapcsolat az Unitarian College Manchester és a Harris Manchester College között?*

Történelmileg testvérkollégiumok. A manchesteri kollégium 1854-ben jött létre, egy évre rá, hogy a Manchester College elköltözött Oxfordba. Eredetileg a lelkészképzés terén különböző elképzeléseik voltak. A Manchester College a régi, presbiteriánus gyülekezetek számára képezett lelkészeket, sokkal intellektuálisabb beállítottságú lelkészképzést gyakorolva, míg a Unitarian College az új, nagyrészt munkásosztálybeli gyülekezeteknek képezett lelkészeket. Egy bizonyos idő után aztán ez a különbség megszűnt, ma már mindkét kollégium ugyanazon gyülekezetek számára neveli a lelkészt. Persze mindig is volt egy jó értelemben vett „rivalitás” a két kollégium között, de azt nyugodtan kijelenthetem, hogy a Harris Manchester College, az ott bekövetkezett változások után, ma már kisebb szerepet játszik az unitárius lelkészképzésben, mint régen.

- *Mi az üzenete az olvasókhhoz?*

Szeretném megismételni azt, amit kolozsvári látogatásom alkalmával mondtam, mikor a teológusokkal találkoztam: ha Angliára vagy Amerikára tekintenek, egy percig se higgyék azt, hogy csak önök azok, akik e kapcsolatból nyernek. Mi nagyon sokat tudunk tanulni önöktől. A 89-es változás után az emberek nyugat felé tekintettek, és úgy gondolták, hogy tőlünk mindent megkaphatnak, pedig ez egyáltalán nincs így. Mióta Sharpe-ösztöndíjasokat fogadunk, nemcsak az idejövők tanultak sokat, hanem mi is. Az idelátogatók által most már jobban megértjük az önök helyzetét, és új utakat, lehetőségeket keresünk. Ezért remélem, hogy az ösztöndíj gyakorlati nehézségeit sikerül megoldani, és továbbra is felajánlani mindazoknak, akik szeretnének megismerni minket.

Köszönöm a beszélgetést.

FAZAKAS TÜNDE

SZENTIVÁNI MIHÁLY 1813-1842

*„Bekecs alatt Nyárád tere!
Ott a kunyhó zsuppal fedve,
De helseje arany bányá,
Arany benne egy kislányka - csuhaja.”*

Ismerősök ezek a sorok, minden Nyárádmenti embernek, de kevesen tudják, hogy e kedves dal szerzője vidékünk nagy költője: Szentiváni Mihály. A méltatlanul elfelejtett költő, publicista, elbeszélő és politikus, Szentiváni Mihály, Nyárádgálfalván született 1831. május 30-án. A már 157 éve halott költő